

адміністративних споруд, як наприклад, суд, породжують в нас відчуття власної незначущості перед авторитетом влади. З точки зору психологів, споглядання таких просторів впливає на нашу поведінку, робить нас більш покірними та анонімними один одному. Розробки Елларда виконані на межі урбаністики та психології, можуть доповнити метод його попередника бостонського соціолога та урбаніста Кевіна Лінча, що полягає у ментальному картографуванні міського простору.

Лінч один з найвідоміших представників потужної урбаністичної школи Чиказького університету. Інтенсивний розвиток в 20-х роках ХХ ст. міста практично перетворив Чикаго на лабораторію для дослідників. Такі відомі представники даного напрямку, як Люїс Вірт, Роберт Парк та Кевін Лінч виводили взаємозв'язок соціальних та просторових практик міста. Кевіну Лінчу належить авторство теорії ментальних мап міста, ідея ментального образу міста та розробка теорії міської форми в її залежності від сприйняття міського середовища його мешканцями. «The Image of the City» / «Образ міста» виникає в свідомості городянина завдяки зрозумілому та чітко структурованому середовищу з формами, що продукують сильні образи. Такий образ може бути як індивідуальним (на думку автора це має цікавити психологів) так і колективним. Саме «public images / суспільні образи», спільні ментальні картини, які є результатом проявленого консенсусу городян [1] і є предметом цікавості Лінча. Дослідник ставить за мету проектувати такі середовища (міста), які були б не лише добре організованими, але поетичними й символічними, такими що врахують історичні традиції городян, їх стратегії пересування, будуть сприяти відтворенню життєвості ідентичності. Лінч виділяє в місті рухливі та нерухливі елементи. Рухливі – це люди та їх діяльність, нерухливі – це матеріальні об'єкти. Для того щоб орієнтуватися в місті людина, за Лінчем, послуговується такими просторовими формами в місті, як шляхи, кордони, райони, вузли та орієнтири.

Отже, описані підходи мають справу із процесами взаємовпливу культурного/міського середовища та людини і можуть бути застосовані при дослідженні міського регіону соціальної реальності. Метод ментальних карт Лінча дозволяє наочно побачити як відбувається об'єктивація елементів соціального простору в міському середовищі через повсякденне проживання людини в місті, а теорія Елларда – як зовнішні зміни цього середовища можуть впливати на внутрішні стани людини: її сприйняття, психічне здоров'я та емоційну стабільність.

Література

1. Lynch K. The Image of the City [Текст] / K. Lynch. – Cambridge : MIT Press, 1992. – 194 p.
2. Эллард К. Среда обитания: Как архитектура влияет на наше поведение и самочувствие / Колин Эллард. – Электронный ресурс. [Режим доступа]: <http://rutlib2.com/book/25686/p/0>

УДК 316.776.23+801.7

М. ХАЙДЕГГЕР О МОДУСАХ РЕЧИ И «СЕМАНТИКА СОЦИАЛЬНЫХ КОНФЛИКТОВ»

В. И. Додонова

Когда говорят пушки, музы молчат. В обстановке войны сложно заниматься беспристрастной рефлексией, свободной от каких-либо иррациональных наслоений. Всегда будут превалировать эмоции, чувства, переживания. Время для вылета

гегелевской совы Минервы еще не наступило, и целостную картину событий мы подменяем фрагментарными эскизами. Работать с фактами попросту опасно, так как сам факт может оказаться фейком, распространяемым с целью пропаганды. А потому будет корректнее признать, что сегодня философы оперируют не фактами, а их преломлениями в языковых формах. Доказательством тому служит общая направленность исследований дискурса Революции Достоинства коллективом Института философии имени Г. С. Сковороды НАН Украины [1]. Философы изучают высказывания о фактах, о событиях, которые происходят сейчас или происходили ранее. Рассказы очевидцев могут дать бесценный материал для исторических обобщений и исторической памяти. Их эмоционально-ценностное (часто полярно-противоположное и даже радикальное) отражение в языке исторического события не менее важно, нежели логические процедуры на категориальном уровне.

Весь этот языковой материал – высказывания, реплики, лозунги должны стать предметом дискурс-анализа. В условиях противостояния очень важно изучение семантики события, особенно «семантики социальных конфликтов», которая предполагает использование достижений психологии конфликта, политической лингвистики, логики, теории метафоры, теории кризисной коммуникации, позволяющей сосредоточиться на семантических трансформациях в условиях социальных конфликтов. Выражаясь метафорично, дискурс «скользит по поверхности» социальной реальности, и потому дискурс 2017 года существенно отличается от дискурса 2014 года.

М. Хайдеггер отмечает, что речь (укр. *мовлення*) всегда настроена на артикуляцию определенного содержания, которое есть результатом самопонимания и самовыражения человека в мире. Речь воспринимается как экзистенциальный акт, модусами которого есть молчание, слушание и проч., ее непосредственно связывают с со-бытием, она представляет собой обращенность к другому, имплицитно выходя на интересубъективный, социальный уровень. Поэтому, анализируя речь, мы окунаемся в ту реальность, в которой эта речь проистекает, и так познаем реальность. Ибо речь – это всегда речь о чем-то.

Примечательно, что противоположностью речи есть толки (укр. *балаканина*). Под толками понимают употребление пустых фраз, повторное проговаривание модных тем, использование популярных способов высказывания. «Толки – это возможность все понимать без предшествующего освоения дела. Толки, которые всякий может подхватить, не только избавляют от задачи настоящего понимания, но и формируют индифферентную понятливость, от которой ничего уже не закрыто» [2, с.169]. Толки – это не только стереотипное и конформистское высказывание обычных людей об обычных вещах, к ним следует отнести и обговорение актуальных событий в медиапространстве, где из-за «диктата секундных стрелок» и ставшей уже привычной нетерпимости участники ток-шоу перебивают и не прислушиваются друг к другу, намеренно упрощают язык, используют новояз для оскорблений и унижительных метафор. К толкам порой можно отнести и высказывания ученых-гуманитариев на конференциях, семинарах, симпозиумах, для мышления которых характерно усложнять простое и упрощать сложное.

Еще одним модусом повседневного бытия речи есть любопытство. Толки правят путем любопытства, они диктуют, что человек должен прочесть и увидеть. Для любопытства важно не понять увиденное, а сам факт увиденного. Ему характерна тенденция повседневности к «посмотреть».

Следует отметить, что в проблемное поле дискурса входят как речь, так и толки, поэтому необходимо анализировать и высказывания политиков, и болтовню обычных людей. Правда, иногда с высоких трибун слышится популизм, который определяет умонастроения населения в отношении того или иного события. В политическом дискурсе очень часто господствует третий модус повседневного бытия речи – двусмысленность, для которой характерно заранее «учуять, угадать» то, что должно

произойти. Задача обычного гражданина заключается в том, чтобы понять – какой смысл действительно кроется за высокопарными фразами? Спикер говорит то, что, как он считает, хотя бы от него услышать, мало считаясь с тем, как его слова сочетаются с реальностью. Именно двусмысленность придает толкам видимость, будто в них все решается. Если дискурс является средством конструирования социальной реальности, то в данном случае таким средством выступает пустая болтовня, замешанная на двусмысленности и любопытстве.

Отсюда вытекает методологическая проблема отбора высказываний для дискурс-анализа. По словам Сергея Пролеева, «...все события в Украине, начиная с Евромайдана, нужно воспринимать целостно. Дискурс «Революції Гідності» нельзя ограничивать только концептами и языковыми актами участников Евромайдана, такой же значимой является и лексика противников Евромайдана, и российских медиа, и западных участников (прямых и непосредственных) украинских событий. Лишь в этом случае получим полный порядок дискурса» [1, с.10].

В ситуации с конфликтом на Донбассе, нужно отметить, что негативное отношение к региону проектировалось в высказываниях украинских политиков задолго до событий «русской весны» 2014 года. Получается, что своей болтовней украинцы сами искусственно сформировали негативные характеристики региона, взращивали схизмогенез, культивировали образ врага, который вдруг стал реальностью. Не следует забывать, что своими эмоциональными высказываниями мы проецируем на будущее отношение к событиям прошлого и настоящего, тем самым пролонгируем конфликт. Представляется, что выйти из этой ситуации будет очень сложно, и без диалога тут не обойтись. Причем вести его надо не на уровне толков, а на уровне речи – осмысленной и целесообразной.

Литература

1. Пролеєв С. Порядок дискурсу і смисл подій / С. Пролеєв // Дискурс Революції Гідності: зміст, структура, методологія дослідження / Філософська думка. – 2016. – № 4. – С.6-10.
2. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер. Пер. с нем. В.В. Бибихина. – М.: Академический проект, 2013. – 460 с.

УДК 355.01+930.1

ПРО МІСЦЕ ВІЙН У РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРІЇ

Р. О. Додонов

Війни та конфлікти є неодмінним супутником історії людства. Підраховано, що за останні п'ять з половиною тисячоліть людство пройшло через 15000 війн і збройних конфліктів, які забрали життя понад трьох мільярдів людей. Починаючи з 3600 року до н.е. і до наших днів лише 292 роки були мирними, що складає 5 % від цього хронологічного відрізка. Інші 95 % часу людство безперестанно воювало.

Гідне місце у світовій військовій історії посідає Росія. Навіть відмінності базових параметрів історичних модусів російської державності – Московії, Російської імперії, СРСР, пострадянської РФ – не перекреслюють загальної цивілізаційної матриці, в основі якої лежить не інтенсивний й іманентний розвиток, а екстенсивне територіальне розширення. Росія не може існувати в режимі національної держави. На відміну від європейських націй, які мали колоніальні імперії, Росія була імперією за своєю суттю задолго до того, як сформувалася російська нація. Але імперія вимагає експансії.